





RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN JAARVERSLAG 2003

## **INHOUDSOPGAVE**

I PROFIEL • 7

II VOORWOORD VAN DE VOORZITTER • 9

III VERSLAG:

TERUGBLIK OP 2003 • 10

VOORUITZICHTEN • 11

STRATEGIE • 12

ACTIVITEITEN • 15

OPERATIONELE GANG VAN ZAKEN • 21

IIII FINANCIËLE VERANTWOORDING:

PERSENELE UITGAVEN • 22

MATERIËLE UITGAVEN • 23

## **COLOFON**

TOTALE APPARAATUITGAVEN • 23

TEKST: RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

GRAFISCHE VORMGEVING: DORINE VERHAREN BNO

DRUK: LIKO, ZEIST

IIIII PERSONALIA • 24

IIIIII OVERZICHT UITGEBRACHTE ADVIEZEN SINDS 2002 • 27

DE RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN IS EEN OVERLEGPLATFORM VAN ORGANISATIES EN DESKUNDIGEN, DAT DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT ADVISEERT OVER STRATEGISCHE VRAAGSTUKKEN OP HET GEBIED VAN DE GEZONDHEID EN HET WELZIJN VAN GEHOUDEN DIEREN. HIJ BASEERT ZICH DAARBIJ OP DE MEEST RECENTE ONTWIKKELINGEN IN DE WETENSCHAP EN HOUDT REKENING MET DE OPVATTINGEN DIE LEVEN IN DE EUROPESE, EN IN HET BIJZONDER DE NEDERLANDSE, SAMENLEVING.



RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN





## PROFIEL

De Raad voor Dierenaangelegenheden is een overlegplatform met als werkterrein de gezondheid en het welzijn van dieren. De Raad beperkt zich daarbij tot de groep van dieren die gehouden worden. De Raad ontleent zijn bestaansrecht aan artikel 2 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren.

De Raad stelt zich ten doel om toonaangevende, kwalitatief hoogwaardige en praktisch toepasbare adviezen te formuleren voor de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De kwaliteit van de adviezen wordt onder meer gewaarborgd door de brede vertegenwoordiging van belanghebbenden in de Raad.

De Raad onderscheidt zich niet alleen door zijn brede samenstelling, maar ook door de werkgroepen die ad hoc en op maat worden samengesteld om de werkzaamheden van de Raad te ondersteunen. De Raad kan een beroep op een grote verscheidenheid aan kennis doen door het brede netwerk waarover hij beschikt. Dit alles, in combinatie met zijn flexibele en efficiënte werkwijze en een voortdurend kritische houding ten opzichte van zijn werkzaamheden, zorgt voor een continue verbetering van de kwaliteit van de adviezen.

De Raad bestaat uit 19 leden en een onafhankelijke voorzitter. Voor de ondersteuning van zijn werkzaamheden maakt de Raad gebruik van werkgroepen. Daarnaast beschikt de Raad over een Bureau. Het Bureau van de Raad bestaat uit de voorzitter van de Raad, een secretaris, een adjunct-secretaris en een secretaresse.



PROF. DR. C.J.G. WENSING,  
VOorzitter van de Raad voor Dierenaangelegenheden

“HET OPNIEUW DEFINIËREN VAN DE ROL VAN DE RAAD  
IN HET NIEUWE PUBLIEKE KRACHTENVELD IS NIET  
EENVOUDIG.”





## VOORWOORD

In 2003 is met de aantreding van het nieuwe kabinet duidelijk aangegeven dat vermindering van regels een belangrijk beleidsuitgangspunt zou worden, dit in aansluiting op de al in 2002 gekozen beleidslijn. Voor de Raad voor Dierenaangelegenheden heeft deze overheidsopstelling ingrijpende gevolgen.

In de voorgaande periode was het werk van de Raad vooral gericht op het formuleren van adviezen die in regelgeving konden worden vertaald. De nadruk zal nu veel meer gaan liggen op het ontwikkelen van voorstellen die kunnen worden gebruikt als aanzet voor nieuw overheidsbeleid, maar die ook van nut kunnen zijn bij standpuntbepalingen ten aanzien van dierenwelzijn voor diverse actoren in de dierhouderij.

Ook het bevorderen van dierenwelzijn middels voorlichting is voor de Raad een belangrijk uitgangspunt geworden.

Het opnieuw definiëren van de rol van de Raad in het nieuwe publieke krachtenveld is niet eenvoudig.

Dit is duidelijk gebleken bij de aanzet tot invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Het door de Raad, op verzoek van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, ontwikkelde advies bleek niet meer te voldoen aan de door de Overheid ontwikkelde beleidsuitgangspunten. In 2004 zal de Raad proberen om voorstellen op dit gebied te formuleren die voor een belangrijke deel door de sectoren zelf kunnen worden uitgevoerd, maar of dit mogelijk is zonder ondersteunende regelgeving is zeer de vraag.

**Prof. dr. C.J.G. Wensing**

Voorzitter van de Raad voor Dierenaangelegenheden



## VERSLAG

### TERUGBLIK OP 2003

Na het bewogen jaar 2001 en de behoedzame doorstart van de Raad voor Dierenaangelegenheden (hierna: de Raad) in 2002, laat 2003 zich kenmerken als het jaar waarin de Raad zich nadrukkelijk geprofileerd heeft als een gezaghebbend overlegplatform op het gebied van de gezondheid en het welzijn van gehouden dieren. Ondanks de aangekondigde bezuinigingen, het beperkte budget en de geringe omvang van het Bureau (2.6 fte) is de Raad in staat gebleken zijn werkprogramma voor 2003 grotendeels te realiseren. Dit heeft er toe geleid dat er in 2003 acht publicaties van de Raad zijn verschenen en een groot aantal nieuwe vraagstukken in behandeling is genomen.

Het afgelopen jaar kende een aantal markante gebeurtenissen. Zo werden op 19 maart 2003 de folder 'Omgaan met je paard' en het rapport 'Mogelijke dierenwelzijnproblemen in de paardenhouderij' aangeboden aan de toenmalige staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, ir. B.J. Odink, en mevrouw A. van Grunsven. Eind augustus bestond de Raad precies 10 jaar. Ook hier is, zij het op bescheiden schaal, bij stil gestaan.

Een inhoudelijke hoogtepunt was het gereedkomen van de negatief- en positieflijsten voor het houden van zoogdieren en vogels (invulling van artikel 33, lid 1, van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren). Voor het eerst zijn de dierenbescherming, de dierenliefhebberij én de handel in dieren en aanverwante producten het met elkaar eens geworden welke dieren wel en welke dieren niet geschikt zijn om te houden. Dit alles conform de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren vanuit de gezondheid en het welzijn van de betreffende diersoort bekeken. Deze negatief- en positieflijsten kunnen ook gebruikt worden bij de invulling van artikel 56 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren.

Een ander hoogtepunt was het gereedkomen van het advies over een maatschappelijk gedragen dierziekte-beleid. Dit vraagstuk was in tal van opzichten uitdagend: de materie is complex en er bestaan veel (soms hardnekkige) misverstanden, er werd met drie werkgroepen tegelijk gewerkt en twee Raden met elk hun eigen opvattingen en werkwijzen gingen een intensieve samenwerking aan om de beantwoording van dit vraagstuk tot een goed einde te brengen (zie ook blz. 13).

De aandacht in de media voor het werk van de Raad was in 2003 aanzienlijk. In diverse media is aandacht besteed aan de adviezen van de Raad (zie kader op blz. 10) en de in 2002 geformuleerde (communicatie-) strategie lijkt dan ook zijn vruchten af te werpen.

### VOORUITZICHTEN

De belangrijkste uitdaging voor de Raad in 2004 is gelegen in het op voortvarende wijze voortzetten van de ingezette lijn. De Raad dient kritisch te blijven ten aanzien van de kwantiteit en kwaliteit van zijn output. Het Bureau van de Raad dient eveneens gefocust te blijven op de kwantiteit en kwaliteit van zijn conceptadviezen en dient steeds na te gaan of aanscherping dan wel verbetering van procedures mogelijk is. Wat betreft de kwantiteit: er zijn voor behandeling in de Raad wederom een groot aantal vraagstukken ingebracht. Met ingang van 1 maart 2004 zal het Bureau van de Raad worden uitgebreid met 0.2 fte (totale omvang per 1 maart 2004: 2.8 fte). Verwacht wordt dat dit op termijn zal bijdragen aan een grotere output. Echter, de kwaliteit van de output mag hierbij niet uit het oog verloren worden. Kwantiteit op zichzelf is geen doel.

Doordat in de media meer aandacht ontstaat voor de Raad en zijn adviezen en de naamsbekendheid van de Raad toeneemt, zal het aantal aanvragen voor stageplaatsen en het geven van lezingen en interviews toenemen. Dit betekent een uitbreiding van de activiteiten van het Bureau van de Raad.

Door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is aangegeven dat adviesaanvragen voor de Raad structureler in de beleidscyclus van het Ministerie zullen worden opgenomen.



BRIEF VAN MEVROUW VAN DEN BERG UIT BLEISWIJK AAN DE RAAD NAAR AANLEIDING VAN HET UITGEVEN VAN DE BROCHURE 'ZORGEN VOOR JE PAARD':  
"IK BEN ZEER ENTHOUSIAST OVER DE INHOUD VAN DE BROCHURE OMDAT MET NAME EEN JONG RUITER IN EENVOUDIG TAALGEBRUIK EN OP BEKNOPTTE WIJZE KAN LEZEN WAT ER KOMT KIJKEN BIJ HET HEBBEN VAN EEN EIGEN PAARD OF PONY.

...

JULLIE HEBBEN AANDACHT BESTEED AAN EIGENLIJK VOOR EEN 'PAARDENMENS' HEEL LOGISCHE ONDERWERPEN, MAAR VOOR EEN MINDER ERVAREN RUITER ZEER BELANGRIJK. AAN DIE BASIS KOMEN JULLIE MET DEZE BROCHURE HEEL GOED TEGEMOET."

## AANDACHT VAN DE MEDIA VOOR DE RAAD IN 2003 NAAR AANLEIDING VAN:

- RDA 2003/03 ‘Mogelijke dierenwelzijnproblemen in de paardenhouderij’ en RDA 2003/04 ‘Omgaan met je paard’: BN/De Stem, Nederlands Dagblad, de Gooi- en Eemlander, Haagsche Courant, Noordhollands Dagblad, Provinciale Zeeuwse Courant, Twentse Courant/Tubantia, BIT en RTV West
- RDA 2003/05 ‘Criteria voor dodingsmethoden voor paling en meerval’: Algemeen Dagblad, Staatscourant, Trouw (verschillende berichten), de Volkskrant, Eindhovens Dagblad, Metro en Het Visblad
- RDA 2003/06 ‘Het doden van drachtige grote landbouwhuisdieren’: Algemeen Dagblad en de Volkskrant
- RDA 2003/07 ‘Negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijns-wet voor dieren’: Algemeen Dagblad (verschillende berichten), NRC Handelsblad (verschillende berichten), Staatscourant, de Telegraaf (verschillende berichten), Trouw, de Volkskrant, Dagblad van het Noorden, Eindhovens Dagblad, Haagsche Courant, NOS Teletekst (verschillende berichten), Radio 1 Journaal, 10pdemiddag (KRO-radio), RTL 4 Nieuws, Twee Vandaag (EO en Tros), Het Lagerhuis (VARA) en [www.nu.nl](http://www.nu.nl)

RDA 2003/08 wordt in 2004 aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit overhandigd.

Dit is geen volledig overzicht

## STRATEGIE

De missie van de Raad luidt :

‘De Raad voor Dierenaangelegenheden is een overleg-platform van organisaties en deskundigen, dat de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit adviseert over strategische vraagstukken op het gebied van de gezondheid en het welzijn van gehouden dieren. Hij baseert zich daarbij op de meest recente ontwikkelingen in de wetenschap en houdt rekening met de opvattingen die leven in de Europese, en in het bijzonder de Nederlandse, samenleving.’

De werkzaamheden van de Raad worden sterk beïnvloed door externe krachten, zoals de Europese en in het bijzonder de Nederlandse maatschappij. Gezien de dikwijls maatschappelijk gevoelige onderwerpen die door de Raad worden behandeld, dient hij terdege stil te staan bij de maatschappelijke haalbaarheid van zijn adviezen. Via zijn website en door participatie van zowel het bedrijfsleven als maatschappelijke organisaties in de Raad, kan de Raad voeling houden met de maatschappelijke gevoelens. Ook ontwikkelingen binnen de wetenschap worden nauwlettend gevolgd en blijken dikwijls van groot belang bij het tot stand komen van adviezen.

De belangrijkste klant van de Raad is het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het Ministerie verwacht van de Raad dat zijn notities gedegen zijn onderbouwd en praktisch toepasbaar zijn. De Raad dient hiermee bij het opstellen van adviezen rekening te houden. In de huidige politieke context wordt dierenwelzijn in een breder Europees perspectief geplaatst en wordt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit veel overgelaten aan de sector. De Raad kan daarbij, als overlegplatform waarin overheid, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en wetenschap participeren, een belangrijke rol spelen.

In de Raad participeren, zoals gezegd, vertegenwoordigers van een viertal typen organisaties. Tezamen vormen zij een goede afspiegeling van alle belanghebbenden op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn. Daarnaast bieden zij toegang tot een groot netwerk van relaties.

Het Bureau van de Raad is klein en kan, mede dankzij de steeds van samenstelling wisselende werkgroepen, efficiënt en effectief zijn werkzaamheden verrichten. De beperkte omvang maakt het echter ook kwetsbaar. Deze kwetsbaarheid kan voor een deel worden ondervangen door strategisch samen te werken met andere partijen. De Raad kent een formele cultuur en straalt professionaliteit uit. In de dagelijkse contacten en binnen de werkgroepen wordt, daar waar gepast, volstaan met een informelere houding. In een aantal gevallen kan een informelere houding zelfs wenselijk zijn. Deze strategie lijkt de relatie met diverse partijen ten goede te komen. Over twee tot vier jaar wil de Raad een toonaangevend orgaan zijn, dat bekend staat om zijn goed onderbouwde en praktisch toepasbare stukken. De Raad wil dat het

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit steeds vaker zelf het initiatief neemt om de Raad om advies te vragen over vraagstukken op het gebied van de gezondheid en het welzijn van gehouden dieren. De Raad streeft er naar dat aan zijn adviezen een groot gewicht wordt toegekend en dat zo veel mogelijk door hem uitgebrachte adviezen in de beleidsvorming door het Ministerie worden toegepast. Een deel van zijn werkzaamheden zal zich ook in de toekomst richten op de invulling van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. De Raad streeft er echter naar dat het aandeel van aan de Raad voorgelegde strategische vraagstukken over twee tot vier jaar aanzienlijk groter is dan het aandeel van strategische vraagstukken dat in het referentiejaar 2002 aan de Raad werd voorgelegd. De Raad wil zijn naamsbekendheid vergroten, zodat over een aantal jaar zijn naam (en zijn werkzaamheden!) bij een aanzienlijk deel van de Nederlandse samenleving bekend is.

De Raad wil het hierboven geschetste beeld realiseren door in te zetten op een combinatie van productontwikkeling en marktpenetratie. Concreet betekent de keuze voor productontwikkeling, dat de Raad zijn product (de notities die hij opstelt) zodanig verder zal ontwikkelen dat het onderscheidend is en een grote meerwaarde heeft, waardoor het bij de beleidsvorming door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een grotere impact krijgt. Marktpenetratie zal vooral gerealiseerd worden door een in kwaliteit en kwantiteit opvallende output en een goede communicatiestrategie. De Raad dient nadrukkelijk andere belanghebbenden niet uit het oog te verliezen: zij spelen zowel bij de productontwikkeling als bij de marktpenetratie een zeer belangrijke rol. Ook aan-



DIRECTEUR-GENERAAL MR. R.M. BERGKAMP  
VAN HET MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUUR  
EN VOEDSELKwalITEIT. 27 AUGUSTUS 2003:

“DE ADVIEZEN DIE DOOR DE RAAD WORDEN OPGESTELD,  
BLIJKEN ERG WAARDEVOL.

...

OVERIGENS ZIEN OOK ANDERE DIRECTIES DE RAAD ALS EEN  
BELANGRIJK ADVIESORGAAN OP HET GEBIED VAN DE  
GEZONDHEID EN HET WELZIJN VAN GEHOUDEN DIEREN EN  
ZIJN ZIJ, NET ALS IK, VAN MENING DAT DE RAAD KWALITATIEF  
HOOGWAARDIG WERK LEVERT.

...

DE RAAD SCHUWT NIET LASTIGE OF HEIKELE ONDERWERPEN  
OP TE PAKKEN. MAAR JUIST IN DE UITWERKING VAN DIT  
SOORT ONDERWERPEN ZIT OOK DE TOEGEVOEGDE WAARDE  
VAN DE RAAD.”

scherping van de interne coördinatie en organisatie zal bijdragen aan het realiseren van de ambities.

## ACTIVITEITEN

De Raad heeft in 2003 acht notities uitgebracht.

Daarnaast werd een begin gemaakt met het opstellen van notities die in 2004 gepubliceerd zullen worden.

### **RDA 2003/01: Advies omtrent dierziekten en zoönosen, waarvoor hobbymatig gehouden dieren vatbaar zijn en als drager kunnen fungeren, die een bedreiging kunnen vormen voor de gezondheid van mensen en bedrijfsmatig gehouden dieren en die in het kader van grote bestrijdingscampagnes relevant zijn**

Recente dierziekteuitbraken hebben duidelijk gemaakt dat er in Nederland een groot aantal landbouwhuisdieren hobbymatig gehouden wordt. Vanuit de samenleving klinkt de roep om een onderscheid te maken tussen landbouwhuisdieren die voor productiedoeleinden gehouden worden en deze zogenaamde hobbydieren. Toch zijn deze twee groepen dieren, de hobbydieren en de productiedieren, dikwijls nauw verweven met elkaar. Denk daarbij aan het kunnen dragen en overbrengen van dierziekten. Hobbydieren kunnen drager zijn van en gevoelig zijn voor dierziekten en zoönosen. Deze dierziekten en zoönosen kunnen zij overdragen op respectievelijk productiedieren en mensen. Een aantal van deze dierziekten, zoals mond- en klauwzeer en varkenspest, is in het kader van de grote bestrijdingscampagnes relevant. Op verzoek van de Directeur Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft de Raad geïnventariseerd welke dierziekten en zoönosen, waarvan hobbydieren drager kunnen zijn, in de praktijk relevant zijn.

### **RDA 2003/02: Wet- en regelgeving omtrent hobbydieren**

In aansluiting op advies RDA 2003/01 heeft de Directeur Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Raad verzocht na te gaan welke wet- en regelgeving op hobbydieren en hun houders van toepassing is. De Raad heeft, met medewerking van de hoofdafdeling Dier & Maatschappij van de Universiteit Utrecht, geïnventariseerd welke Europese én nationale wet- en regelgeving voor hobbydieren en hun houders geldt. Daarnaast is nagegaan of er beleidsruimte bestaat voor een afwijkend beleid voor hobbydieren en hun houders. De inventarisatie en analyse van wet- en regelgeving is uitgevoerd vanuit een gezondheidsperspectief en biedt derhalve geen volledig overzicht van alle wet- en regelgeving voor hobbydieren en hun houders. Uit de inventarisatie en analyse blijkt dat veelal geen onderscheid wordt gemaakt tussen productiedieren en hobbydieren. Daar waar onderscheid wordt gemaakt tussen doelen waarvoor dieren gehouden worden en/of aantallen dieren, lijken de criteria door gebrek aan consistentie willekeurig. Deze willekeur lijkt mede voort te komen uit het ontbreken van een eenduidige definitie van het begrip 'hobbydieren'. Regelgeving vanuit een dierziektekundig perspectief is voor landbouwhuisdieren vrijwel geheel op Europees niveau geregeld. Beleidsruimte voor afwijkend nationaal beleid is er nauwelijks.

### **RDA 2003/03: Mogelijke dierenwelzijnproblemen in de paardenhouderij**

Op verzoek van de Raad is door ID-Lelystad en Praktijkonderzoek Veehouderij (beiden tegenwoordig Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit en Researchcentrum) in kaart gebracht welke welzijns-



(DEEL VAN DE) RAAD IN ACTIE: VAN LINKS NAAR RECHTS: PROF. DR. C.J.G. WENSING (VOORZITTER), MR. DRS. H. LOMMERS (ADJUNCT-SECRETARIS), A. ACHTERKAMP, MR. W. VAN DE GIESSEN, DR. T.J. JORNA, PROF. DR. J.H.M. VERHEIJDEN, PROF. DR. F.J. VAN SLUIJS, P.J.H.M. LOONEN, DRS. P.A. THIJSSSE, MR. ING. C.J.J.M. VERMEEREN, IR. M.J.B. JANSEN.





problemen zich mogelijk voordoen binnen de niet-professionele paardenhouderij. Aanleiding daartoe was de toezegging door de Raad in 2001 om vraagstukken binnen de paardenhouderij op te zullen pakken. Daartoe heeft de Raad een verkennende studie laten uitvoeren. Achterliggende gedachte hiervoor is dat welzijnsproblemen veelal niet het gevolg zijn van 'niet willen', maar vooral van 'niet weten'. Aangenomen mag worden dat de professionele paardenhouderij in het algemeen beter geïnformeerd is over het voorkomen van gezondheids- en welzijnsproblemen. Omdat niet-professionele paardenhouders in geval van ziekte de dierenarts zullen waarschuwen, worden eventuele problemen vooral op welzijnsgebied verwacht en niet zozeer op diergezondheid.

#### **RDA 2003/04: Zorgen voor je paard**

Binnen de niet-professionele paardenhouderij kunnen zich welzijnsproblemen voordoen, die veelal met eenvoudige maatregelen verholpen kunnen worden. De welzijnsproblemen lijken vooral voort te komen uit een gebrekkige kennis over wat er komt kijken bij het hebben en verzorgen van een paard. In discussies binnen de Raad en gesprekken met de Directie Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit kwam naar voren dat wet- en regelgeving de incidentie van deze welzijnsproblemen zeer waarschijnlijk niet kan verlagen. Omdat de welzijnsproblemen vooral voortkomen uit onwetendheid en niet uit kwaadwillendheid wordt verwacht dat voorlichting effectiever is om het voorkomen van welzijnsproblemen terug te dringen. De Raad heeft daarom, in samenwerking met ID-Lelystad en Praktijkonderzoek Veehouderij (beiden tegenwoordig Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit en Researchcentrum), Directie Landbouw en de Product-

schappen Vee, Vlees en Eieren (in het bijzonder de werkgroep Welzijn Paard en het Sector Bestuur Paarden), gewerkt aan een brochure die onder verantwoordelijkheid van de Raad is uitgegeven. Deze folder heeft niet alleen tot doel om kennis over te dragen, maar is er vooral op gericht om door middel van kennisoverdracht een gedragsverandering bij de houder of verzorger van een paard te bewerkstelligen, waardoor onnodige welzijnsproblemen voorkomen kunnen worden.

#### **RDA 2003/05: Criteria voor dodingsmethoden voor paling en meerval**

In de in 2002 verschenen beleidsbrief 'Welzijn vis' werd aangekondigd dat het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voornemens was om regelgeving omtrent het doden van vis in procedure te brengen. Het doden van dieren is namelijk wel wettelijk geregeld, maar voor vissen is destijds een uitzondering gemaakt. Het Ministerie wil deze leemte invullen. De meeste prioriteit werd toegekend aan de dodingsmethoden voor paling en meerval. Op verzoek van de Directeur Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft de Raad een advies opgesteld omtrent een mogelijke regeling voor het doden van paling en meerval. Enkele punten die in het advies aan de orde komen zijn de criteria waaraan dodingsmethoden moeten voldoen en de termijn van inwerkingtreding.

#### **RDA 2003/06: Het doden van drachtige grote landbouwhuisdieren**

Tijdens het doden van drachtige grote landbouwhuisdieren worden regelmatig bewegingen van de foetus gezien. Daardoor ontstond de indruk dat de foetus later stierf dan het moederdier en dat er sprake van verstikking

van de foetus was. Op basis van recent wetenschappelijk onderzoek concludeert de Raad in zijn advies dat de foetale bewegingen die gezien worden tijdens het euthanaseren niet het gevolg zijn van een bewuste respons. Uit dat onderzoek blijkt dat de foetus geen bewustzijn kent omdat de zuurstofconcentratie in het bloed erg laag is. Ook de hoge concentratie van het hormoon progesteron in het bloed draagt er mogelijk toe bij dat de foetus nog geen bewustzijn heeft. Omdat de foetale bewegingen niet het gevolg zijn van een bewuste respons, kunnen deze bewegingen niet op welzijnsproblemen bij de foetus tijdens het doden van het moederdier duiden. De Raad stelt dan ook in zijn advies dat de huidige methoden die tijdens dierziekteuitbraken gebruikt worden om drachtige grote landbouwhuisdieren te doden niet leiden tot een aantasting van het welzijn van de foetus. Vanuit deze optiek kunnen de huidige dodingsmethoden gehandhaafd blijven.

#### **RDA 2003/07: Negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren**

De invulling van artikel 33, lid 1 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, waarmee geregeld wordt welke dieren (niet) gehouden mogen worden in Nederland is een onderwerp dat al langer op de agenda van de Raad stond. In het voorjaar van 2002 heeft de Directeur Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, onder wiens verantwoordelijkheid dit artikel uitgewerkt dient te worden, de Raad geïnformeerd en gevraagd naar zijn mening over de wijze waarop tot invulling van artikel 33 gekomen kan worden. De Raad heeft vervolgens voor zowel zoogdieren als vogels een positief- en een negatieflijst



opgesteld. Diersoorten die op deze negatieflijst staan zijn niet geschikt om in Nederland als gezelschapsdier te houden. Diersoorten die op de positieflijst zijn geplaatst, kunnen vanuit een gezondheids- en welzijnkundig oogpunt wél gehouden worden. De negatief- en positieflijsten dekken tezamen alle tot nu toe bekende zoogdier- en vogelsoorten. Artikel 33 lid 2 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren wordt met deze lijsten niet ingevuld. Dit lid stelt dat er eisen gesteld kunnen worden aan de wijze waarop dieren gehouden worden.

#### **RDA 2003/08: Dierziektebeleid met draagvlak (deel 1 – advies)**

De Raad voor Dierenaangelegenheden en de Raad voor het Landelijk Gebied hebben de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op diens verzoek geadviseerd over het maatschappelijk draagvlak voor het beleid aangaande de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten, de zogenaamde lijst A ziekten. De aanleiding daarvoor wordt gevormd door drie grote uitbraken van varkenspest, mond- en klauwzeer en vogelpest. Deze dierziekteuitbraken hadden grote gevolgen voor de betrokken houders van dieren, voor de dieren zelf, voor de verschillende productiesectoren en ketens en hebben geleid tot ontwrichting van gebieden en weerstand opgeroepen in de samenleving. Het draagvlak voor het



DR. R.W.R.J. DEKKER,  
CONSERVATOR VOGELS VAN HET NATIONAAL NATUUR-  
HISTORISCH MUSEUM NATURALIS

“SOMS VALT ALLES OP ZIJN PLAATS. NA 30 JAAR VOGEL-  
WAARNEMINGEN, GEDAAN OVER DE HELE WERELD, EN  
MIJN WERK ALS CONSERVATOR VAN DE VOGELAFDELING  
VAN HET NATIONAAL NATUURHISTORISCH MUSEUM  
NATURALIS SINDS 1991, KWAM AL MIJN ERVARING SAMEN  
IN DE WERKGROEP VOGELS ART. 33 GWWD OP UITNODIGING  
VAN DE RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN. VANUIT DE  
PRAKTIJK ÈN DE THEORIE KON IK DEELNEMEN AAN HET  
OPSTELLEN VAN EEN "NEGATIEF- EN POSITIEFLIJST  
VOGELS". UIT DE TIENDUIZEND VOGELSOORTEN DIE OP  
AARDE VOORKOMEN SELECTEERDEN WIJ DIE SOORTEN DIE  
O.I. NIET GESCHIKT ZIJN OM DOOR PARTICULIEREN GEHOUDEN  
TE WORDEN. MET DE OVERIGE SOORTEN HOPEN WIJ DE  
LIEFHEBBERS EN DE POLITIEK EEN WERKBAAR COMPROMIS  
AAN TE KUNNEN BIJENEN.”

beleid is daardoor ondermijnd. De Raden zijn van mening dat het draagvlak voor het beleid niet los kan worden gezien van de inhoud er van. Het advies gaat daarom niet alleen in op de gevoelens en belangen die maatschappelijk in het geding zijn, maar ook op de inhoud van het dierziektebeleid. Belangrijke punten in het advies zijn onder andere dat het risico van besmettelijke dierziekten altijd aanwezig blijft, maar dat het wel kan worden verkleind, dat de onderzoeksinspanningen geïntensiveerd moeten worden, dat de producten van gevaccineerde dieren gewoon geconsumeerd moeten worden, dat de kosten voor de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten in principe door de houders van de dieren gedragen dienen te worden, maar dat de overheid blijvend hieraan zal moeten bijdragen en dat de sociale en psychologische opvang van betrokkenen beter geregeld moet worden.

#### **Dierziektebeleid met draagvlak (deel 2 – onderbouwing van het advies)**

De Raad voor Dierenaangelegenheden en de Raad voor het Landelijk Gebied hebben, zoals hiervoor reeds is beschreven, een gezamenlijk advies uitgebracht over het maatschappelijk draagvlak voor het beleid aangaande de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten, de zogenaamde lijst A ziekten. De onderbouwing van dit advies wordt gegeven in deel 2 van de publicatie ‘Dierziektebeleid met draagvlak’ en zal in het eerste kwartaal van 2004 gepubliceerd worden.

#### **Negatief- en positieflijst voor vissen en reptielen en amfibieën ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren**

Nadat in 2003 de invulling van artikel 33, lid 1 van de

Gezondheids- en welzijnswet voor dieren voor zoogdieren en vogels kon worden afgerond, is begonnen met het opstellen van vergelijkbare lijsten voor vissen, reptielen en amfibieën. Hiervoor worden uiteraard dezelfde criteria gehanteerd als bij de lijsten voor zoogdieren en vogels. De negatief- en positieflijst voor de vissen is eind 2003 gereed gekomen en door de Raad vastgesteld. De negatief- en positieflijst voor de reptielen en amfibieën komt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2004 gereed en kan dan door de Raad worden vastgesteld.

#### **Algehele identificatie en registratie bij honden**

In 2002 heeft de Raad een tweetal rapporten gepubliceerd over het fokken met recreatiedieren. Veel gezelschapsdieren worden gefokt op bepaalde fysieke of gedragskenmerken. Een specifiek fokbeleid kan resulteren in een verminderd welzijn, veroorzaakt door (extreme) uiterlijke kenmerken, aandoeningen en ziekten. Het idee bestaat dat identificatie en registratie een middel kan zijn om schadelijke erfelijke kenmerken terug te dringen. Identificatie en registratie heeft daarnaast andere voordelen, zoals het kunnen opsporen van de eigenaar/houder van het dier, en kan worden ingezet in de dierziektebestrijding (advies RDA 2003/08 gaat op dit laatste punt dieper in). Aan identificatie en registratie kleven ook een aantal nadelen, zoals bijvoorbeeld de vrijwel onmogelijke voorwaarde dat het bestand waarin de dieren geregistreerd staan actueel is. De Raad bereidt op dit moment een advies voor waarin zij de mogelijkheden voor identificatie en registratie bij honden onderzoekt. Daarbij zal ook nadrukkelijk worden gekeken naar ervaringen met identificatie en registratie in het buitenland.

### **Distributie en kanalisatie van diergeneesmiddelen in Nederland**

Naar aanleiding van de discussie over de herziening van de Europese regelgeving voor diergeneesmiddelen (onder andere het voorstel om alle diergeneesmiddelen bestemd voor voedselproducerende dieren onder receptplicht te brengen), de uitgangspunten van het 'nieuwe' regeerakkoord (onder meer deregulering en het meer verantwoordelijkheid leggen bij de sectoren in de samenleving) en de wensen die er leven in de samen-

leving als het gaat om het toepassen van bepaalde diergeneesmiddelen, is de Raad gevraagd zich te buigen over de vraag hoe het distributie- en kanalisatiesysteem van diergeneesmiddelen in Nederland het beste kan worden (her)ingericht. Publicatie van het advies wordt in de eerste helft van 2004 verwacht.

Onderwerpen die in 2004 in behandeling zullen worden genomen zijn in onderstaand kader opgenomen:

#### **DOOR DE RAAD IN 2004 NIEUW IN BEHANDELING TE NEMEN VRAAGSTUKKEN**

- Wat betekent liberalisatie voor dierenwelzijn?
- Welk standpunt neemt de Raad in inzake de aanpak voor wild in het geval er een lijst A ziekte uitbreekt?
- Kunnen snelle detectiemethoden en/of alternatieve strategieën bijdragen aan een betere effectiviteit van bewakingsprogramma's/early warning systems?
- Welke perspectieven biedt een industriële aanpak voor de varkenssector?
- Aan wat voor soort informatie hebben de verschillende beroepsgroepen behoefte indien er een 'belangrijke' dierziekte uitbreekt of indien er een 'verontreiniging' in voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong is aangetroffen en kunnen delen hiervan gebruikt worden om de samenleving te informeren?
- Op welke wijze kan invulling worden gegeven aan artikel 56 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren?
- Welke voor de maatschappij of het individu gevaarlijke dieren worden er in Nederland gehouden en hoe kunnen onveilige situaties met deze dieren worden voorkomen?
- Hoe dient de veehouderij om te gaan met tegenstrijdige belangen op het snijvlak van dierenwelzijn, diergezondheid en voedselveiligheid?
- Kan de overheid de 'erkende dierenarts' inzetten voor allerlei taken of staat de financieel-economische en sociale gebondenheid van de dierenarts aan de veehouder zijn objectief en onafhankelijk oordelen in de weg?
- Wat is een hobbydier en kan een sluitende en bruikbare identificatie- en registratie regeling een rol spelen in het beantwoorden van deze vraag?
- Wat is de definitie van een 'gezelschapsdier'?
- Wat zijn de kansen en belemmeringen voor een daadwerkelijk uitbannen van ingrepen bij pluimvee?
- Welke elementen belemmeren het streven naar het natuurlijk gedrag van de drie belangrijkste landbouwhuisdieren en welke instrumenten kunnen worden ingezet om deze belemmeringen weg te nemen?
- Evaluatie van de aviaire influenza epidemie in Nederland in 2003

## OPERATIONELE GANG VAN ZAKEN

De Raad bestaat uit 19 leden en een onafhankelijke voorzitter. In 2003 hebben er enkele wijzigingen plaatsgevonden. De heer drs. P. van der Wal heeft als nieuwe Hoofdinspecteur account VDD van de Voedsel- en Waren Autoriteit de plaats ingenomen van de heer drs. H. Verburg. De heer S.J. Schenk heeft namens LTO-Nederland plaats genomen in de Raad. In 2003 werden alle leden van de Raad met terugwerkende kracht bij ministerieel besluit benoemd.

Per 1 januari 2003 waren bij het Bureau van de Raad een secretaris (1.0 fte), een adjunct-secretaris (0.4 fte) en een secretaresse (1.0 fte) werkzaam. De voorzitter van de Raad maakt eveneens deel uit van het Bureau (0.2 fte). Vanaf oktober 2003 werd het Bureau in verband met zwangerschapsverlof van de secretaris tijdelijk versterkt met 2 beleidsmedewerkers, beiden afkomstig van de Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit en Researchcentrum.

Conform de (communicatie-)strategie die in 2002 werd opgesteld en in 2003 geactualiseerd werd, zijn alle adviezen die sinds advies RDA 2003/03 zijn uitgekomen middels een persbericht aangekondigd. Het attenderen van de media op uit te komen dan wel uitgekomen adviezen heeft tot berichtgeving over de diverse adviezen in verschillende media geleid. Inmiddels resulteert deze media-aandacht op zijn beurt in aanvragen voor lezingen over adviezen en de werkzaamheden van de Raad, interviews en stageplaatsen.

De eind 2002 gereed gekomen website van de Raad werd in 2003 5062 keer bezocht. Op 4 november, toen de Raad advies RDA 2003/07 'Negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren' publiceerde, werd een recordaantal bezoekers geregistreerd. De website werd die dag 614 keer bezocht. Alle adviezen en persberichten zijn via de website toegankelijk.

In 2003 bleek een aantal zaken nog niet in procedurevorm te zijn vastgelegd. Dat is alsnog gebeurd.



## FINANCIËLE VERANTWOORDING

### PERSONELE UITGAVEN

	<b>2002</b>	<b>2003</b>
	€ (x 1000)	€ (x 1000)
Personele uitgaven		
- ambtelijk personeel	129	142
- overig personeel	1	38
<b>Totale personele uitgaven</b>	<b>130</b>	<b>180</b>

De totale personele uitgaven in 2003 vertonen een stijging met 38% ten opzichte van 2002. Deze stijging wordt grotendeels veroorzaakt door een aanzienlijke stijging van de kosten voor overig personeel in absolute en relatieve zin. De hogere uitgaven voor overig personeel moeten worden toegeschreven aan het inhuren van een uitzendkracht om het Bureau van de Raad te versterken. Deze uitzendkracht is begonnen op 18 november 2002 en was op 31 december 2003 nog steeds werkzaam voor (het Bureau van) de Raad. De stijging in de uitgaven voor ambtelijk personeel is het gevolg van salarisverhogingen en in de CAO gemaakte afspraken.



## MATERIELE UITGAVEN

	<b>2002</b>	<b>2003</b>
	€ (x 1000)	€ (x 1000)
Bureaunkosten	17	50
Drukwerk/boeken/ abonnementen	6	36
Verplaatsingskosten	2	3
Reiskosten binnenland	9	4
Reiskosten buitenland	1	0
Vacatiegelden	20	12
Aanschaf automatiserings- apparatuur	5	1
Overige algemene uitgaven	6	4
Diensten derden overige	28	36
Overige specifieke uitgaven	11	7
<b>Totale materiële uitgaven</b>	<b>105</b>	<b>153</b>

De materiële uitgaven in 2003 zijn ten opzichte van het voorgaande boekjaar met bijna 46% gestegen. De kosten in 2002 waren fors lager omdat de Raad in dat jaar een doorstart heeft gemaakt, die ongeveer een half jaar in beslag heeft genomen. Met name de bureaunkosten en de kosten voor drukwerk waren daardoor zeer beperkt. In 2003 is de Raad het gehele jaar volledig operationeel geweest, waardoor de uitgaven voor de hiervoor genoemde posten aanzienlijk zijn gestegen. Een andere belangrijke verklaring voor de gestegen materiële uitgaven in 2003 is dat een aantal uitgaven in 2002 ten laste van het boekjaar 2003 is gebracht; dit omdat deze rekeningen niet meer voor de afsluiting van het boekjaar 2002 verwerkt konden worden.

## TOTALE APPARAATUITGAVEN

	<b>2002</b>	<b>2003</b>
	€ (x 1000)	€ (x 1000)
Totale personele uitgaven	130	180
Totale materiële uitgaven	105	153
<b>Totale apparaatuitgaven</b>	<b>235</b>	<b>333</b>

Tezamen vormen de totale personele uitgaven en de totale materiële uitgaven de totale apparaatuitgaven van de Raad. In 2003 waren de totale apparaatuitgaven € 332.516,-.



## PERSONALIA

### RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Prof. Dr. C.J.G. Wensing	Voorzitter
A. Achterkamp	Voorzitter van het Platform Verantwoord Huisdierenbezit
Drs. I. Arendzen	Senior beleidsmedewerker van de Directie Voeding en Gezondheidsbescherming van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Ir. A.M. Burger	Directeur Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Mr. W. van de Giessen	Directeur van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Ir. M.J.B. Jansen	Hoofd Consument en Kwaliteit bij het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel
Drs. S.B.M. Jongerius	Secretaris van de Productschappen Vee, Vlees en Eieren
J.Th. de Jongh	Voorzitter van de Vereniging Landelijke Organisatie DIBEVO
Dr. Tj. Jorna	Secretaris van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
Drs. R.J.T. van Lint	Directeur Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
P.J.H.M. Loonen	Voorzitter van het Productschap Vis
Dr. ir. H. Paul	Directeur Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Prof. dr. A. Pijpers	Directeur van de Gezondheidsdienst voor Dieren
S.J. Schenk	Voorzitter van de Vakgroep LTO Rundveehouderij
Prof. dr. F.J. van Sluijs	Hoogleraar Geneeskunde van Gezelschapsdieren bij de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht
H.W.A. Swinkels	Centrale Organisatie voor de Vleesgroothandel
Drs. P.A. Thijsse	Voorzitter van de Nederlandse Bond van Handelaren in Vee

Prof. dr. J.H.M. Verheijden Hoogleraar Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren bij de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht

Mr. ing. C.J.J.M. Vermeeren Algemeen secretaris van de Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie NEPLUVI

Drs. P. van der Wal Hoofdinspecteur account VDD van de Voedsel- en Waren Autoriteit/Keuringsdienst van Waren

#### BUREAU VAN DE RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Prof. dr. C.J.G. Wensing Voorzitter

Dr. drs. I.D. de Wolf Secretaris

Mr. drs. H. Lommers Adjunct-secretaris

R. Venema Secretaresse

Ir. M. van Dijk Beleidsmedewerker (tijdelijk)

Dr. J.E.R. Thole Beleidsmedewerker (tijdelijk)

Bezoekadres Bezuidenhoutseweg 73, Den Haag

Postadres Postbus 90428, 2509 LK Den Haag

Telefoon 070 378 52 66

Fax 070 378 63 36

Email [info@rda.nl](mailto:info@rda.nl)

Website [www.raadvoordierenaangelegenheden.nl](http://www.raadvoordierenaangelegenheden.nl)



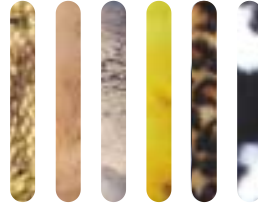
foto: Mariame Kerkhoffs / Ingeborg de Wolf

HET BUREAU VAN DE RAAD.

OP DE FOTO VAN LINKS NAAR RECHTS:

PROF. DR. C.J.G. WENSING (VOORZITTER), DR J.E.R. THOLE,  
DR. DRS. I.D. DE WOLF (SECRETARIS),  
MR. DRS. H. LOMMERS (ADJUNCT-SECRETARIS),  
IR. M. VAN DIJK EN R. VENEMA (SECRETARESSE).

## OVERZICHT UITGEBRACHTE



## ADVIEZEN SINDS 2002:

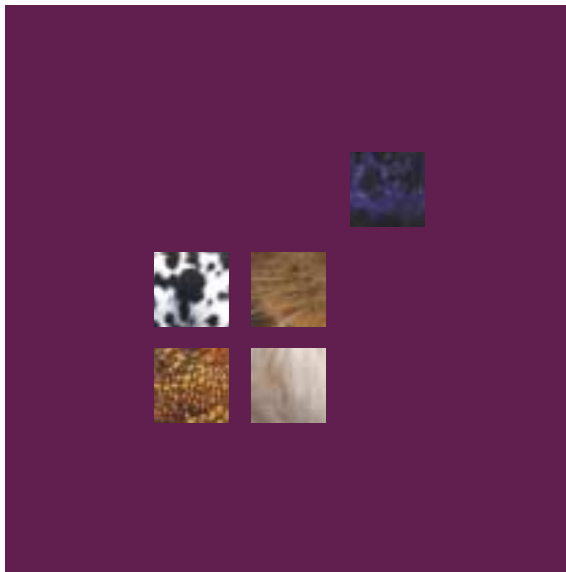
	<b>2003</b>	RDA 2003/07
Advies omtrent dierziekten en zoönosen, waarvoor hobbymatig gehouden dieren vatbaar zijn en als drager kunnen fungeren, die een bedreiging kunnen vormen voor de gezondheid van mensen en bedrijfsmatig gehouden dieren en die in het kader van grote bestrijdingscampagnes relevant zijn	RDA 2003/01	Negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren
	RDA 2003/02	RDA 2003/08
Wet- en regelgeving omtrent hobbydieren		Dierziektebeleid met draagvlak - Advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten; deel 1 - advies
	RDA 2003/03	<b>2002</b>
Mogelijke dierenwelzijnproblemen in de paardenhouderij		RDA 2002/01
	RDA 2003/04	Minimum welzijnseisen tijdens bestrijdingscampagnes
Zorgen voor je paard		RDA 2002/02
	RDA 2003/05	Fokken met recreatiedieren (1)
Criteria voor dodingsmethoden voor paling en meerval		RDA 2002/03
	RDA 2003/06	Fokken met recreatiedieren (2)
Het doden van drachtige grote landbouwhuisdieren		RDA 2002/04
		Advies aan de Directeur Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij inzake een plan van aanpak voor de bestrijding van aangeboren afwijkingen bij katten

RDA 2002/05

Een toetsingskader en toelatingsprocedure voor aanwijzing van nieuwe voor productie te houden vissoorten

Jaarverslag 2002

Een overzicht van eerdere door de Raad uitgebrachte adviezen kan worden opgevraagd bij het secretariaat van de Raad voor Dierenaangelegenheden of is te vinden op [www.raadvoordierenaangelegenheden.nl](http://www.raadvoordierenaangelegenheden.nl).



COVER VAN HET JAARVERSLAG 2002, UITGEGEVEN OP 10 JUNI 2003



RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN